

Alderisme eller aldersdiskriminering?

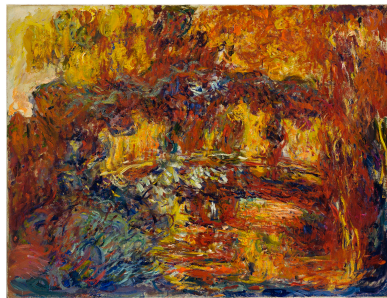
SPRÅKSPALTEN

TORGEIR BRUUN WYLLER

E-post: t.b.wyller@medisin.uio.no

Torgeir Bruun Wyller (f. 1960) er spesialist i indremedisin og i geriatri, professor i geriatri ved Universitetet i Oslo og overlege ved Oslo universitetssykehus.

Alderisme kan defineres som fordommer fra en aldersgruppe mot en annen. Det er et videre begrep enn aldersdiskriminering.

Ble Claude Monet (1840–1926) utsatt for alderisme? I kunsttidsskriftet Comoedia ble Monets vannliljeserie i sin samtid avfeid som “verk av en gammel mann”, et symptom på fremskriden alder og katarakt. Men disse er senere ansett blant hans fremste verk. Til venstre vannliljer og japansk bro fra 1899. Foto: Princeton University/Bruce M. White/Wikimedia commons. Til høyre den japanske broen malt 1920–22. Foto: Museum of Modern Art Digital Image/Wikimedia commons. Monet var selv frustrert over sviktende syn med alderen, at fargene mistet sin intensitet, rødt så mer gjørmete ut og at bildene ble mørkere

I 1969 fant den amerikanske legen Ronald Neil Butler (1927–10) opp et nyord på engelsk. Han kalte det «age-ism» og beskrev det som en form for intoleranse overfor eldre mennesker (1, 2). Ordet ble raskt tatt opp i norsk med den direkte oversettelsen «alderisme». Allerede i 1972 er det registrert digitalt i Nasjonalbiblioteket (bokhylla.no) (3). Noe vanlig ord i norsk er det imidlertid ikke blitt. Det finnes ennå ikke i allmennordbøkene, men jeg har likevel inntrykk av at det brukes med økende hyppighet. Det gir 145 treff i mediearkivet Retriever (22.10.2017).

I boken Nyord i norsk defineres alderisme som «diskriminering av eldre mennesker» (4). Slik står det også i en dansk ordbok (5). Men dersom alderisme bare er et synonym for aldersdiskriminering, skulle man tro at ordet er lite nyttig. Jeg vil hevde at en slik forklaring er for enkel. Det finnes en nyanseforskjell mellom disse ordene, slik det også er mellom rasediskriminering og rasisme og mellom kjønnsdiskriminering og sexisme. En tilsvarende

nyanseforskjell beskrives i engelsk (6).

Ordene som ender på «-isme» beskriver det å tillegge en gruppe mennesker bestemte, ofte negative, egenskaper sjablongmessig på grunnlag av gruppetilhørighet som alder, kjønn eller etnisitet. Diskriminering derimot handler mer om det å behandle folk annerledes. Hvis man systematisk gir svarte arbeidere dårligere lønn enn hvite, er det rasediskriminering. Men hvis man begrunner det med at svarte generelt er dummere, senere eller har lavere menneskeverd enn hvite, ja, da er man rasist. Man kan kanskje si at rasistiske holdninger utgjør rasediskrimineringens ideologiske begrunnelse. De som i sin tid innførte begrepet sexismen ønsket trolig at det på tilsvarende måte skulle ha andre nyanser enn kjønnsdiskriminering.

Parallelt kan man tenke om alderisme og aldersdiskriminering. Hvis man utelukker friske eldre fra arbeidslivet, gir eldre dårligere økonomiske kår eller dårligere helsetjenester, kan det være aldersdiskriminerende. Men hvis man mener at gamle som gruppe er mindre verdt, mindre interessante, stivbente og ute av stand til å tilpasse seg en ny tid, så kan det være uttrykk for alderistiske holdninger. I helsevesenet synes mange å oppleve det som mindre graverende dersom gamle ikke får tilbud om diagnostikk og behandling med god prognosegevinst enn dersom middelaldrende eller yngre utelukkes fra slike tiltak. Det kan også ses som et utslag av alderisme (7).

Etter min mening bør uttrykkene alderisme og aldersdiskriminering kunne få bestå side om side, fordi de beskriver ulike nyanser ved et fenomen.

LITTERATUR:

1. Butler RN. Age-ism: another form of bigotry. *Gerontologist* 1969; 9: 243 - 6. [PubMed][CrossRef]
2. Ageism. I: Oxford English Dictionary. www.oed.com/view/Entry/3840 (23.10.2017).
3. Frønes I. Ungdoms forhold til eldre. Oslo: Norsk gerontologisk institutt, 1972: 3. www.nb.no/nbsok/nb/36497378f7edo4e1dbc1e8703affbee?index=1#12 (31.10.2017).
4. Guttu T, Wangensteen B. red. *Nyord i norsk*. Oslo: Kunnskapsforlaget, 2012: 20.
5. Alderisme. I: <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?queryalderisme&tabfor> (22.10.2017).
6. Bytheway B, Johnson J. On defining ageism. *Crit Soc Policy* 1990; 10: 27 - 39. [CrossRef]
7. Wyller TB. Alderisme og aldersdiskriminering i helsetjenesten? *Demens & Alderspsykiatri* 2016; 20: 8-9. www.aldringoghelse.no/alle-artikler/alderisme-og-aldersdiskriminering-i-helsetjenesten (22.10.2017).

Publisert: 8. januar 2018. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.17.0919
© Tidsskrift for Den norske legeforening 2020. Lastet ned fra tidsskriftet.no